

Slovensko narodno gledališče MariborCarlo Goldoni – *Sluga dveh gospodarjev*

(zapis po ogledu premiere 9. decembra 2003)

Sluga dveh gospodarjev Carla Goldonija je že četrta premiera Slovenskega narodnega gledališča Maribor. Nesporno dejstvo (je), da gre za zimzeleno besedilo evropske dramatike, (ki) dopušča številne in vedno nove korelacije z današnjim trenutkom. V svojem času je bil Goldoni revolucionaren dramatik italijanskega gledališča, ki je po Molièrovem vzoru reformiral takrat že preživelo *commedio dell'arte*; iz slednje je obdržal nekaj značilnih tipov, dodal pa je natančneje izrisane protagoniste in svoja dela poimenoval komedija značajev. Skratka, “/.../ želel je preseči ljudsko farso in ustvariti domačo komedijo, ki bi imela tudi literarno vrednost” (Tina Kosi: Ljudskost Goldonijevih komedij, v *Premierniku*, str. 4).

Danes *Sluga dveh gospodarjev* nima več reformatorske udarnosti. Pravzaprav se nahaja nekje med *commedio dell'arte* in karakterno komedijo, saj so protagonisti psihološkim odtokom navkljub še vedno precej tipizirani. Njihove lastnosti so pretirano poudarjene, kar na eni strani pomeni, da se v njih takoj prepoznamo, na drugi pa se nam zdijo slabši od nas, zato se jim z lahkoto smejimo.

“Gledališče je bilo v njegovih /Goldonijevih/ očeh zabava, ki nosi v sebi zrna resnice” (Tina Kosi: Ljudskost Goldonijevih komedij, v *Premierniku*, str. 4). Dejansko se *Sluga dveh gospodarjev* dotakne številnih življenjskih problemov, vendar jih ne načinja in ostaja izključno na komičnem polu. Osebe si izrečejo številne hude obtožbe, ki pa jih z lahkoto pozabijo. Nasploh so Benetke in Italija v Goldonijevih delih predstavljene v vsej svoji vedrosti in ta mediteranska radoživost, kakor jo v *Predpremierniku* poimenuje Vili Ravnjak, je srž *Sluge dveh gospodarjev* in temeljno vodilo mariborske predstave v režiji Vinka Möderndorferja.

Lahkotnosti, ki jo pogojujeta *commedia dell'arte* in mediteranska radoživost in s katero sta prepojeni tako besedilo kot uprizoritev, se pridružuje še druga komponenta, ki daje predstavi prepoznaven pečat: to je režiserjeva, torej tudi naša sodobnost. Kar je najbolj privlačno pri uprizoritvah klasičnih dramskih besedil, je njihova večplastnost, ki s spreminjanjem duha časa ponuja nove in nove interpretacije. Möderndorfer je *Slugo dveh gospodarjev* bral kot "zgodbo o služabniku, ki služi dvema gospodarjema, da bi lahko preživel; Truffaldino si ves čas želi biti sit; išče način, kako preživeti. Goldoni je tekst pisal v času, ko služabniki še niso imeli zavesti o tem, v kateri družbeni razred sodijo. Goldoni se ne ukvarja z vprašanjem socialne moči, zato tudi mi v naši predstavi tega ne bomo izpostavljali; nisem pristaš t. i. režiserskega 'prilepljanja idej' čez avtorjev tekst. Zagotovo je v današnjem Mariboru dosti takšnih primerov, kot je Truffaldino" (Vinko Möderndorfer: *Smeh je tudi katarza*, v *Premierniku*, str. 5).

Möderndorferjeva uprizoritev je torej fokusirana, pa nikakor ne na škodo drugih prvin, celo povsem skladno z njimi, na bitko za preživetje. Danes je zares prežet s hlepenjem po velikem materialnem udobju, ki ga omogoča le debelina denarnice. Imeti vse ali pa to vsaj igrati, predstavlja potrditev osebnosti in uspešnosti, za kar je posameznik pripravljen marsikaj žrtvovati. Če ima nekdo dve službi, pomeni, da je sposoben; če nekdo goljufa, pomeni, da je fleksibilen podjetnik. To so lastnosti, ki so dandanšnji simpatične, če ne že celo nujne. Truffaldino bi se še pred petnajstimi leti najbrž zdel moralno skrajno oporečen, za današnjega gledalca pa je popolnoma vsakdanji, le da je s svojimi karikiranimi potezami dovolj nenevaren, da ga spravi v smeh. Bojim se, da resničen problem torej ni služiti dvema gospodarjema, ampak najti sploh kakšnega. Če kaj, potem je ravno slednje problem Maribora: biti brez gospodarja v času, ko je norma služiti dvema.

Scenografija Marka Japlja je na prvi pogled prazna in celo neestetska. Z razvojem dogajanja pa se izkaže, da sledi njenemu toku, da odpira vedno nove razsežnosti uprizoritve, da zlahka spreminja prizorišča in da pod osnovno teksturo ustvarja vedno nove prostore. Tako se po sceni v globino in višino okretno sprehaja Pantalone, ki ima vse do srečnega razpleta številne probleme s prav vsemi protagonistami. Tak značilen primer je tudi lačni Truffaldino, nad katerim se nedosegljivo vrtijo pečene piške, ob tem, da je po nareku *commedie dell'arte* njegova "natura taka, da ni ustvarjen za post". Na samem koncu, ko se vse srečno razplete in smo priča ne samo dvema, ampak kar trem srečnim parom in dvema zadovoljnima očetoma, se pred gledalcem razpre podoba romantičnih Benetk.

Kostumografija je skladna s scenografijo, vendar ne tako, da bi sledila asketski začrtanosti scene, ampak se, nasprotno, predaja izobilju. Na prazni sceni bogati kostumi Alenke Bartl izstopijo, hkrati pa poudarjajo afektiranost dogajanja in sočnost Mediterana nasploh. Posebej gre omeniti oba mlada zaljubljenca, Clarice in Silvia: v roza oblekici in deško plavi suknji. Tudi ob Florindu, oblečenem v rahlo razbijaško opravo, gledalcu hitro postane jasno,

zakaj Beatricin brat ni bil zadovoljen z njenim izborom. Pantalone pa mora, s svojim pometajočim šalom, tako kot tudi sicer zaradi rastočih težav, nenehno paziti, kam bo stopil.

Igralska zasedba je bila skrbno izbrana in temu primeren je bil igralski delež v celoti.

Najprej je treba omeniti Petra Ternovška kot Truffaldina, ki je v osrednji vlogi obdržal harlekinovski značaj, hkrati pa mu je uspelo zgraditi čisto individualen lik. Zelo nabrit, po potrebi neumen, ravno prav goljufiv, preračunljiv, predan telesnim užitkom. Po igralski moči mu ob strani stoji Irena Varga s sicer bistveno manjšo vlogo Smeraldine. Ustvarila jo je kot polnokrvno žensko, služabnico zdrave pameti, ki zna vsako okoliščino obrniti sebi v prid. Silvio v podobi Vojka Belšaka je silno zaljubljen in nadut mladenič, s poudarjeno moškostjo in napihnjenim čutom za čast, naštetu pa se ob najmanjši nevarnosti prav po italijansko sesuje kot hišica iz kart. Branetu Grubarju je vloga mešetarskega Pantaloneja de Bisognosija pisana na kožo in kar lije iz njega.

Zapletenejši sta vlogi Pie Zemljič kot Beatrice Rasponi in Tadeja Toša kot Florinda Aretusija, ki sta v besedilu najbolj oddaljena od commedie dell'arte in s tem tudi od lahkotne komičnosti. Čeprav sta igralca svoja lika dodelala, je pri obeh vendarle čutiti manko. Pia Zemljič je v vlogi lažnega moškega dovolj okorna, da gledalec ne more biti povsem prepričan v njeno moškost, čeprav po drugi strani ravno v ljubezenskih prizorih s Clarice pokaže nebrzdano moško silo. Kolikor je z žensko neotesana in nasilna, toliko je v prizorih s svojim ljubimcem prav nežno predana. Ko se pojavi Tadej Toš, postane zaradi njegove oprave in tudi obnašanja očitno, da je mladenič bolj nasilne sorte in sila nebrzdan, pa tudi to, zakaj ga pokojni Federigo Rasponi ni maral za svaka in zakaj je Beatrice zanj pripravljena žrtvovati vse. Tako pri Pii Zemljič kot Tadeju Tošu pa manjka ščepec, ki bi ju iz pretirane resnobnosti popeljal v komičnost in lahkotne celotne uprizoritve.

Maša Židanik je s svojo koketnostjo in razvajenostjo sicer ustrezala vlogi mlade neveste Clarice, vendar je njena igra preveč zunanja. V svojih vlogah sta bila uspešna Davor Herga kot Brighella in Bojan Marošević kot Doktor Lombardi, igrali pa so še Ivica Knez, Iztok Bevk in Zvone Funda.

Vinko Möderndorfer je predstavo gradil na lahkotnosti Goldonijevega besedila, zato je bila uprizoritev polna radoživega mediteranskega duha. *Sluga dveh gospodarjev* načenja številne probleme, v mariborski predstavi izstopa problem zaposlitve, vendar niti čez rob komičnosti niti čez rob besedila. Uprizoritev je usklajena v vseh svojih segmentih in podpira temeljno idejo tako z izpiljenim likovnim kot igralskim jezikom. V celoti lahko govorimo o solidnem izdelku Slovenskega narodnega gledališča Maribor; sezono, sestavljeno iz predstav takšne kakovosti, pa še kakšne bleščeče povrhu, bi lahko imeli za (zelo) uspešno.